

FINNSAM INFORMATION

FINNSAM – *Finnbygder i samverkan*

Nummer 3 Årgång 17 2011

ISSN 2000-9399

Nästa FINNSAM-Information utkommer i december 2011. Manusstopp 20 november 2011.

FINNSAM

För att underlätta samarbete, forskning och samordning av finnskogsaktiviteter startades nätverksorganisationen FINNSAM (Finnbygder i Samverkan) 1992.

Nätverket är öppet för alla som är intresserade av skogsfinnarnas kultur och historia.

FINNSAM arrangerar årligen en vår- och en höstkonferens, där finnskogsområdena turas om att vara värdar. På det sättet får FINNSAM-medlemmarna varje gång stifta bekantskap med ett nytt finnskogsområde i Sverige och Norge.

Vanligtvis arrangeras årligen även en vinterkonferens med arkiv- eller ämnestema.

Regelbundet utskickas medlemsbladet FINNSAM-information, med aktuella rapporter, protokoll och nyheter.

FINNSAM håller också i en mängd skogsfinnska projekt, innefattande litteratur, byggnader, släktnamn, släktforskning och mycket annat.

Mer information om FINNSAM hittar du på www.finnsam.org

Plusgironr Sverige

646 27 77-1

Bankkontonr i Postbanken Norge

0533.34.89440

Medlemsavgift 2011 - privatperson och institution/förening: **100** resp. **300 SEK/NOK**

Kassör, ansvarig för forskarkatalog och medlemsregister:

Gunnel Axelsson, Röjdåfors 86, SE 685 97 ÖSTMARK

Tel: (0)560-250 75. E-post: gunnel.axelsson@bredband.net

Skogsfinnska bibliografin:

Lars-Olof Herou, Gästgivaregatan 12, SE-771 53 LUDVIKA

Tel: (0)240-169 60. E-post: loherou@gmail.com

Redaktör för FINNSAM Information: Jan-Erik Björk, Sjögrässtigen 4, SE-533 73 KÄLLBY

Tel: (0)510-54 13 04. E-post: janne.bjork1@telia.com

Ledningsgrupp 2011

Mellannorrand

(sammank.) Maud Wedin, Bergalid 3, SE-791 32 FALUN

Tel: (0)23-228 64. E-post: maud@finnbygden.se

(suppl.) Kjell Nordquist, Järbo <kjell.nordqvist@hos.sandnet.se>

Gävle-Dala/Orsa

Maths Östberg, V. Ösavägen 40, SE-822 91 ALFTA

Tel: (0)271-101 68. E-post: finnskogsmuseet@swipnet.se

(suppl.) Barbro Sindler, Falun <barbro.sindler-hult@telia.com>

Bergslagen

Kenneth Norrgrann, Uppgränsta 4, 725 93 VÄSTERÅS

Tel: 021-507 5, E-post: kenneth.norrgrann@telia.com

(suppl.) Tor Eriksson, Örebro <tor925@gmail.com>

Tiveden

Lena Gribing, Anderstorp, SE-695 94 FINNERÖDJA

Tel: (0)584-202 86. E-post: lena.gribing@telia.com

(suppl.) Jan-Erik Björk, Källby <janne.bjork1@telia.com>

Värmland

Inga-Greta Lindblom, Vitsand 337, SE-685 94 TORSBY

Tel: 0560-302 84, E-post: inga-greta.lindblom@torsby.se

(suppl.) Niclas Persson, Torsby <klemmetan@bredband.net>

**Norge södra
Finnskogen**

Birger Nesholen, Norsk Skogfinsk Museum

Tel: +47-900 29 447. E-post: birger@skogfinnskuseum.no

(suppl.) Jan Myhrvold, Gjerdrum <jan@fennia.nu>

**Norge norra
Finnskogen**

Mary G. Tangen, Nordholt, NO-2429 TØRBERGET

Tel: +47-906 313 84. E-post: oltangen@bbnett.no

(suppl.) Steinar Vermundsdammen, <ste-verm@online.no>

Meddelande från redaktören

Det finns en sentens som, med en lätt travesti, säger att om felaktigheter upprepas tillräckligt ofta, blir de med tiden sanningar. Detta gäller även inom den skogsfinnska kulturen. På senare tid har ny forskning gjort upp med äldre vanföreställningar. De första finnarna bosatte sig inte alltid i höjdläge. De släpade inte med sig boskapen från Finland. De levde inte 10-tals år utan kontakt med omvärlden. De var inte alla stora trollkarlar. De levde inte utanför lag och rätt etc. Tyvärr går gamla felaktigheter igen i nyare tappning. I synnerhet på Internet, nättidningen Rötter med flera organ. Synd bara att de också kan återfinnas i den nya guideboken för finnmarkerna. Ett exempel. I äldre litteratur uppges Kristoffer Jönsson i Sundsjön ha släktnamnet Havuinen. Det är ett påstående som flera forskare, i synnerhet Jan Myhrvold med stöd av källforskning har avvisat. Han har visat att hans släktnamn istället var Honkainen. Men författarna till guideboken har inte uppfattat detta, utan återger gamla felaktigheter. Ett annat exempel gäller besöksmålen i Dala-Järna där informationen är undermålig. Boken har tydligen hastats fram, vilket kan förklara slarvet med källgranskningen. Men faktagranskningen kunde ha lämnats till personer med de rätta kunskaperna. Guideboken hade därmed kunnat bli en riktig klassiker i sin genre. Helhetsintrycket dras nu ner av onödiga fel.

* * *

Innehållet i detta nummer:

Rapport från vårkonferensen i Grythyttan/Hällefors den 27-29 maj, Arne Vannevik

Protokoll från årsmötet i Grythyttan/Hällefors den 29 maj 2011, Jan-Erik Björk

Rapport från höstkonferensen i Vitsand/Rattsjöberg den 9-11 september 2011, Eva Jernqvist

Protokoll från höstmötet i Vitsand/Rattsjöberg den 11 september 2011, Jan-Erik Björk

Vårkonferensen i Ovansjö socken med omnejd, Maud Wedin

I nästa nummer presenteras två protokoll från ledningsgruppen.

Utan er medverkan blir det inget informationsblad. Jag ser med glädje fram emot era bidrag till nästa nummer.

Jan-Erik Björk

Redaktör

FINNSAM:s vårkonferens i Grythyttan-Hällefors/Sävsjön

Årets vårkonferens i FINNSAM den 27 ó 29 maj hade förlagts till området kring Grythyttan. Förnämlig inkvartering och bra mat, liksom utmärkt plats för föredrag och förhandlingar erbjöds på Bergslagsgården i Sävsjön, strax norr om Hällefors.

Seppo Remes berättar om Finnstigen, foto Jan-Erik Björk

Strax före lunchdags på fredagen anlände ett femtiotal personer efter några timmars bilresa i hållande regn. När karavanen med ett dussin mer eller mindre smutsiga bilar en stund senare drog iväg mot Finnstigen, klarnade det emellertid upp och vi fick faktiskt skapligt väder under eftermiddagen. Den två kilometer långa Finnstigen vill skildra skogsfinnarnas liv från sent 1500-tal och ett par århundraden framåt genom ett antal stationer. Den första är en tjärddal. Som svedjebbrukarnas tidigaste bostad presenterades kåtan, en något omstridd sanning, eftersom säkra belägg saknas från våra finnskogar. Nästa station var en tidig variant av liggmila, varefter vi vandrade vidare mot Nybygget, en rökstuga av ålderdomligt slag. Längs vägen kunde vi se, att den avverkning som skett i Finnstigens omedelbara närhet, verkligen störde det intryck man fick. Mark- och skogsägare har här visat okänslighet. Visserligen hade man sparat ett antal tallar och björkar, men många av dessa hade blåst ned, så en stor björk tvärs över ett av husen så sent som kvällen innan vi kom dit.

foto Jan-Erik Björk

Sista stationen representerade den tid, då skogsfinnskt och svenskt möttes. Där fick vi också uppleva en del av en teaterpjäs om skogsfinnarna. Det är samma spel av Marianne Söderbäck med Gottlund som en huvudperson, vilket framfördes i Östmark och Torsby på tidigt nittital.

Vid återresan delades vi i två grupper. Ena gruppen under ledning av Åke Grönberg åkte till Gränsjön för att studera en loftbod, som dock visade sig var en ria. En verklig upptäckt! Vi andra ägnade under Lars-Olof Herous ledning oss åt rester av brukshanteringen i Sävenfors.

Kvällens föredrag hade rubriken Introduktion till områdets finnmarker. Jan-Erik Björk, Åke Granberg och Lars-Olof Herou hade huvudansvaret för denna programpunkt. Här betonades särskilt att i konkurrens med bergsbruket var i dessa trakter skogsfinnarnas besittningsrätt svagare än på andra håll, där denna konkurrens inte fanns, något som senare kunde leda till egendomsförlust och fattigdom. Som exempel nämndes Mången.

Lördagen ägnades till större delen åt en heldags utflykt. En utmärkt utflykt som kunde ha blivit ännu bättre, om bussen hade haft en flyttbar mikrofon. Först kom vi till finngården och hembygdsgården Skräddartorp söder om Grythyttan. Namnet har ingenting att göra med ordet skraddare. Det hänger i stället ihop med verbet skräda, här sannolikt i betydelse slå bort, skilja av om mineraler. Vi fick guidning såväl inne i mangårdsbyggnaden som i övriga byggnader. Förmiddagskaffet smakade verkligen!

Skräddartorp, foto Jan-Erik Björk

Därefter följde vad som för mig definitivt var konferensens höjdpunkt: Björskogsnäs naturreservat. Det är faktiskt inte en slump att vi så ofta hittar fantastiska naturmiljöer nära finnbosättningarna. Samma kalkförekomster som gynnar granskogens växt ger också en rik flora. Vi vandrade under ledning av en kunnig botanist. Redan innan vi kom in i reservatet hade vi sett mängder av gullvivor. Så följde Taube-visans rad: gullviva, mandelblom, kattfot och blå viol och därefter humleblomster, midsommarblomster och smörbollar. Och så slutligen kronan på verket: ungefär tvåtusen nyutslagna guckuskor. Kan det finnas något större bestånd av denna vackra och sällsynta orkidé någon annanstans i vårt land? Det var faktiskt mitt livs största botaniska upplevelse.

Guckusko i Björskogs näs, foto Jan-Erik Björk

Nästa anhalt var Måltidens Hus i Grythyttan. Vi fick en visning av huset med den fantastiska mat-teatern. Efter lunchen drog vi vidare mot Sångshyttan, dit Simon i Sången en gång kom från Björskogs näs, särskilt intressant för skrivaren. Eftersom min bror har barnbarn med rötter i Sången. Nuvarande ägare konstnären Gerd Göran hälsade oss välkomna. Sången är den äldsta finnbo-sättningen i Hällefors kommun. Särskilt studerades en nyupptäckt ria.

Kvällens middag bjöd Hällefors kommun på. FINNSAM:s ordförande Maud Wedin konstaterade i sitt tacktal, att i Hällefors kommun finns allt, som vi i FINNSAM är intresserade av att studera. Egentligen behövde vi aldrig åka någon annanstans. Kvällen avslutades med att Seppo Remes visade några av sina vackra bildspel, ett från Finnstigen och ett från den första FINNSAM-konferensen i Finnerödja.

Söndagen hann vi efter frukost med ett par föredrag, dels om de finska släktnamnen i trakten, dels om finnarna och bergsbruket. Sist kom så FINNSAM:s årsmöte, som redovisas separat genom protokoll i FINNSAM-nytt. Sammanfattningsvis en lyckad och väl genomförd konferens, där FINNSAM:s egna krafter Jan-Erik Björk, Lars-Olof Herou, Åke Granberg och Seppo Remes stod för det mesta av arbetet.

Arne Vannevik

Du har väl inte glömt att betala medlemsavgiften?

Styrelsen vill påminna om att du riskerar att gå miste om värdefull information mm om du inte betalar din medlemsavgift.

För **endast 100 kr** som privatperson blir du medlem i ett stort nätverk för intresserade av skogsfinsk kultur och kan ta del i dess aktiviteter.

Jan-Erik Björk

Protokoll fört vid FINNSAM: s årsmöte i Grythyttans/Hällefors finnmark/Sävsjön den 29 maj 2011. (definitiv)

FINNSAM = Finnbygder i samverkan

§ 1 **Mötets öppnande**

Mötet öppnades av Maud Wedin, Falun som hälsade alla välkomna till förhandlingarna.

§ 2 **Ordförande för mötet**

Till ordförande för mötet valdes Eva Jernqvist, Alfta.

§ 3 **Sekreterare för mötet**

Till mötets sekreterare valdes Jan-Erik Björk, Källby.

§ 4 **Protokolljusterare**

Till protokolljusterare valdes Arne Vannevik, Torsby och Kjell Nordqvist, Järbo.

§§ **Årsredovisning (tidigare Verksamhetsberättelse och ekonomisk berättelse)**

5-6 Enligt fastställda stadgar ska verksamhetsberättelse och ekonomisk berättelse sammanfattas i en s.k. årsredovisning. Årsredovisningen inkl. verksamhetsberättelse och ekonomisk redovisning (balans- och resultatrapport) har publicerats i första numret av FINNSAM-info. Sekreteraren och kassören kommenterade årsredovisningen. Mötet hade inga frågor i anledning av denna punkt.

§ 7 **Revisorernas berättelse**

Maud konstaterade att en av revisorerna inte ansåg sig kunna skriva under revisionsberättelsen p.g.a. svårigheter med att tolka räkenskaperna i bokföringsprogrammet. Detta innebar att revisionsberättelsen inte kunde presenteras för årsmötet, utan bör kunna behandlas vid kommande höstmöte.

§ 8 **Beslut om ansvarsfrihet för ledningsgruppen**

Årsmötet kunde inte, med anledning av den icke presenterade revisionsberättelsen, fastställa årsredovisningen och följaktligen inte bevilja ansvarsfrihet för avgående ledningsgrupp.

§ 9 **Val av ny ledningsgrupp 2011**

Valberedningens förslag presenterades för årsmötet.

a) Sammankallande/ordf.
Kassör
Sekreterare
Övriga ledamöter b) och c).
Mellannorrland

Gävle-Dala/Orsa finnmark

Bergslagen

Tiveden

Värmland

Norge södra Finnskogen

Norge norra Finnskogen

Maud Wedin, Falun
Gunnel Axelsson, Röjdåfors
Jan-Erik Björk, Källby

ord. Maud Wedin, Falun
suppl Kjell Nordqvist, Järbo
ord. Maths Östberg, Alfta
suppl Barbro Sindler Hult, Falun
ord. Kenneth Norrgrann, Uppgränsta
suppl Tor Eriksson, Örebro
ord. Lena Gribing, Anderstorp
suppl Jan-Erik Björk, Källby
ord Inga-Greta Lindblom, Torsby
suppl Niclas Persson, Torsby
Birger Nesholen, Kirkenær
vara Jan Myhrvold, Gjerdrum
Mary G Tangen, Törberget
vara Steinar Vermundsdammen,
Vermundsjön

§ 10 Val av firmateknare för år 2011

Årsmötet beslutade att välja

a) för svenska kontot sammankallande Maud Wedin, Falun och kassören Gunnel Axelsson, Östmark, var för sig.

b) för norska kontot kassören Gunnel Axelsson, Röjdåfors och ordinarie ledamoten Mary G Tangen, Törberget, var för sig.

Behörigheterna för tidigare firmateknare upphör därmed.

§ 11 Val av revisorer

Till ordinarie revisorer valdes Terje Bredvold, Åsnes finnskog och Christina Norlander, Karlstad. Till revisorssuppleant valdes Eva Jernqvist, Alfta.

§ 12 Val av valberedning

Till valberedning valdes Seppo Remes, Hallstahammar, tillika sammankallande samt Roland Hedström, Kristinehamn och Dag Raaberg, Svullrya.

§ 13 Val av övriga funktionärer/adjungerade

Inga övriga val gjordes.

§ 14 Information om höstkonferensen i Vitsand den 9-11 september 2011

Inga-Greta orienterade helt kort om den kommande konferensen. Föreläggningen blir i Gammelbyn i Rattsjöberg. Ytterligare information med program, anmälan etc. kommer i nummer 2 av FINNSAM-info.

Årsmötet godkände informationen.

§ 15 Arkiv/vinterkonferens 2011/2012

En arbetsgrupp hade arbetat med att anordna en konferens om föremålssamlingarna vid Nordiska Museet. Men gruppen hade mött svårigheter av olika slag. Flera medlemmar framförde stor skepsis till möjligheterna att anordna en konferens där. Intresset för Nordiska Museet var dock stort, varför årsmötet beslutade att ledningsgruppen skulle arbeta vidare med detta alternativ. Årsmötet valde också en arbetsgrupp bestående av Gunnel Axelsson, Tord Eriksson, Lena Gribing, Arne Vannevik och Maud Wedin. Om gruppen till september inte hade vunnit någon framgång med detta alternativ skulle FINNSAM diskutera en annan vinteraktivitet.

Ledningsgruppen fick också i uppdrag att arbeta vidare med Nordiska Museet.

§ 16 Förslag till vårkonferens 2012

Flera förslag om anordnande av konferens diskuterades vid årsmötet

a) Sandvikenområdet. Sandviken kommun hade skickat en förfrågan i samband med 100-årsjubileet. I närheten ligger finnbosättningar i f.d. Ovensjö och Torsåker socknar.

b) Västra Medelpad. Önskemål från Stöde hade inkommit.

c) Smedjebacken. Christina Norlander föreslog bl.a. Bisen.

d) Avestatrakten. Enligt Maths Östberg hade framkommit önskemål från området norr om Avesta.

Årsmötet uppdrog åt ledningsgruppen att arbeta vidare med alternativen.

§ 17 Förslag till höstkonferens 2012

Önskemål om konferens i Örträsk har framförts av medlemmar i FINNSAM. Man har då framhållit som intressanta objekt bl.a. hembygdsgård, ria och slakten Hilduinen. Jan-Erik pekade också på beröringspunkter mellan de samiska och skogsfinska kulturerna. Det finns också FINNSAM-resurser i området.

Årsmötet uppdrog åt ledningsgruppen att arbeta vidare med frågan.

§ 18 Övriga frågor

- a) Rapportskrivare. Årsmötet beslutade att arrangören ansvarar för att utse rapportskribent.
- b) Torsby finnkulturcentrum. Inga-Greta berättade om situationen vid centrat. Rickard Brobergs samlingar var grunden till bildande av centrat. Verksamheten har därefter byggts upp successivt. I höstas inleddes en turbulent tid med bl.a. ny chef, omorganisation, uppsägningar av personal mm. Hon menade att verksamheten på sikt är oklar eftersom inga planer finns, konsekvensbeskrivning saknas etc.

Inga-Gretas information ledde till en livlig diskussion vid årsmötet. Gunnel informerade om de åtgärder som vidtagits av Solör-Värmlands Finnkulturförening, bl.a. skrivelser till och möten med Värmlands Museum. Man hade även tagit upp frågan i Interreg-projektet.

Maud föreslog att Gunnel bör formulera en ansats till fortsatt åtgärdsprogram och lämna detta till ledningsgruppen. Årsmötet ställde sig bakom förslaget.

§ 19 Deltagarnas tack

Maud framförde ett stort tack till samtliga arrangörer för en intressant och väl genomförd konferens.

§ 20 Rapporter

Maud och Maths informerade om att Finnskogsmuseet kommer att söka EU-medel till en upprustning och förbättring av museet och bygdegården i Skräddrabo. Vidare informerade Maths om det pågående färdigställandet av rökstugan i Locksjön.

Eva informerade från Los och Orsa Finnmark. Finnmarkens historiegrupp ordnar även i år rundturer under torsdagskvällar i juli månad. Fågelsjö Gammelgård är föreslagen som Hälsingegård och skulle därmed kunna bli en del av Världsarvet. Några beslut är dock inte tagna vare sig för Hälsingegårdarna eller för Fågelsjö Gammelgård.

Alexandra Berg orienterade helt kort om fortsättningen av det projekt öFinnmarkens miljö- & Kulturarvö som startade för något år sedan. Projektet har som mål att kartlägga hela den sammantagna miljön vid finnbosättningar inom Nås, Järna och Äppelbo finnmarker.

§ 21 Avslutning.

Ordföranden Eva Jernqvist avslutade årsmötet och tackade alla för visat intresse.

Eva Jernqvist
Ordförande

Jan-Erik Björk
Sekreterare

Arne Vannevik
Justerare

Kjell Nordqvist
Justerare

FINNSAMS höstkonferens i Vitsand 9-11 september 2011

Vitsands socken bildades 1822 som en utbrytning ur Fryksände och innefattade ursprungligen även Lekvattnet. Gensvaret på inbjudan till en konferens i dessa bygder var stort och deltagarlistan upptog allt som allt 60 namn.

Konferensen var förlagd till Gammelbyn i Rattsjöberg, en av Sveriges första stugbyar. Värden Detlef Schultz med personal såg till att vi fick ett vänligt mottagande och god förplägnad. Inledningsvis fanns Hannu Laitinen från Svt: s finskspråkiga redaktion med oss för att spela in material till några inslag i programmet Uutiset.

Fredag

Den som ville kunde inledningsvis besöka Finnkulturcentrum i Torsby, där Berit Andersson med flera tog emot. Utställningen öNiittaho - den blomstrande svedjeängenö och en stunds botaniserande i hyllorna visade något av de resurser som stället rymmer. Dessutom hade Berit med sig material om finnbebyggelsen när vi under konferensen rörde oss i bygden.

Efter inkvartering och lunch vidtog byavandringen i Rattsjöberg. Bengt Henriksson visade oss den gamla bosättningen Pendik. Vid soldattorpet Bostället som förknippas med knektnamnet Rattfeldt talade Magnus Fürst från Skogsstyrelsen om kulturminnen och kulturminnesvård i skogen. Ämnet har sedan länge varit aktuellt i finnmarkskretsar. En del finntorp är klassade som naturreservat eftersom de uppmärksammats innan kulturresevatnen introducerades 1999.

Rattsjögården blev nästa anhalt. Knut Olav Risberg berättade om gårdens historik och om bakgrunden till Stiftelsen Rattsjö skogsvårdsfond. I gårdens rökstuga intog vi vårt eftermiddagskaffe och funderade över husets tidigare användning.

Rökstugan vid Rattsjögården, foto Jan-Erik Björk

Vi vänder åter mot Rattsjöberg där vi stannade upp vid de gamla bosättningarna Brusen och Hamla. Av namnen Häkkinens källa och Häkkinens magasin förstod vi att traditionen kring den förste bosättarens släktnamn lever kvar än i dag.

Därefter bänkade vi oss för Suzanne Palmquists och Monica Björklunds presentation av det nyss avslutade Interreg-projektet öEn levande finnskog ó vårt felles ansvarö, som även resulterat i en guidebok, *Möten med finnskogar*. Projektets slutrapport och guideboken gav upphov till en livlig diskussion om dokumentation av skogsfinsk kultur och om presentation av kulturhistoriska besöksmål.

Dagens middag, kolbulle, tillagade vi själva över öppen eld i puben. Robert Börjesson hade eldat i rökbastun nere vid sjön och ett antal deltagare tog vara på möjligheten att bada bastu under kvällen. Dagen avslutades med samvaro i puben.

Lördag

Inga-Greta Lindblom, Berit Andersson och Niclas Persson var våra guider under lördagens bussresa. På väg mot Mangen åkte vi förbi Kristinefors som var plats för ett järnbruk under en del av under 1800-talet och festplatsen Pusta, känd för den årliga cykelfesten.

I Mangen togs upp de första bosättningarna upp på 1640-talet. De bildade stabila enheter i periferin och bebyggelsen förtätades sedan efterhand inemot bygdens centrum. Enligt husförhörlängderna bevarades finskan under lång tid. Också sedan man slutat tala språket fortsatte man att förstå det. Amerikaemigrationen från trakten inleddes redan på 1860-talet och den blev ganska omfattande; man räknar med att på två emigrerade svenskar gick det fem finnar.

C A Gottlund undvek Mangen eftersom han blev varnad för de öspetsbovarö (skurkar enligt NE) som sades bo där. För oss gick det desto bättre. Vi stannade till vid den gamla skolan, ett av de hus i trakten som nu är fritidshus. Järnbruket i Kristinefors sörjde tidigt för skolundervisning i trakten, bl. a med Lars Nilsson från Ekshärad som skolmästare.

I Mangen finns liksom i Rattsjöberg en grund efter ett torp med namnet Pentik/Pendik, som här är markerat som fornminne. Det har varit bebott av en gren av släkten Oinoinen med anor från Juhola. Nära Pendik ligger Kylla, där Nils Månsson Mandelgren dokumenterade en rökstuga 1869. Rökstugan brann ned på 1880-talet och kvar finns idag en svenskstuga från 1866.

Det högt belägna Noppen uppmärksammades i tv-programmet öSommar med Ernstö för några år sedan då Ernst Kirchsteiger inredde en av gårdens byggnader. Här träffade vi Artur Svensson, som fått skjuts av Inga-Greta från bostaden i Edlaho upp till sitt barndomshem. Numera håller Nilla Lindholm markerna öppna vid Noppen. Hon ordnar också en del kulturella aktiviteter där. Vi botaniserade i byggnader och bland stenrösen och andra spår av odlarmöda och avnjöt vårt förmiddagskaffe tillsammans med den fantastiska utsikten.

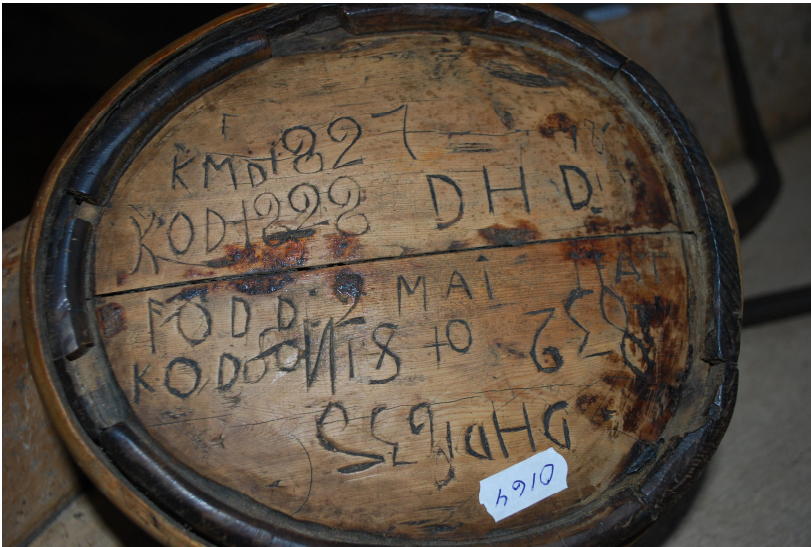

På väg uppför Noppen, foto Jan-Erik Björk

Ett par av traktens rökstugor fick stryka på foten i samband med vägbyggen på 1920-talet. I Edlaho stod en stuga som förvärvades till Vitsands hembygdsgård av folkskolläraren Westlind. Rökstugan i Hult och den enorma lönnen invid huset finns bevarade på ett foto. En del av ladugårdsmuren står dock ännu kvar. Stugans patsastock sattes in i rökstugan från Edlaho. Ytterligare en rökstuga, belägen vid Västabäcken, beskrevs i Stockholms Dagblad 1931.

Efter en lunch bestående av motti och fläsk i Rattsjöberg reste vi vidare till Berg i Tjärnberg. Mats Nilsson tog emot oss och berättade om sin gård. Tack vare hans engagerade arbete med markvård kunde vi göra oss en föreställning om livet på gården genom tiderna. Här fanns också en bastu och en smedja som väckte många intresse.

Vid Vitsands hembygdsgård har samarbetet med ortens idrottsförening resulterat i en dansbana med tillhörande scen. En av byggnaderna är rökstugan från Edlaho som kompletterats med patsastocken från stugan i Hult. Samlingarna av olika föremål intresserade förstås och huvudbyggnaden var en fin plats för kaffedrickning så här på en lördagseftermiddag.

Rymdmått med ristningar, inkl. födelsedatum, foto Jan-Erik Björk

På väg åter mot Rattsjöberg gjorde vi en avstickare till bastun i Elgsand, vid stranden av Övre Brocken. Vår bussförare vände sitt fordon vid övägs ändeö och därmed visade han än en gång att för den som kan sin sak är det mesta möjligt.

Torsby kommun bjöd på kvällens middag. Kommunstyrelsens ordförande Eva-Lena Gustafsson, liksom nedtecknaren av dessa rader pastor i Svenska Missionskyrkan, hedrade oss med sin närvaro både under middagen och vid eftersitsen i puben.

Söndag

Så var det då dags att öknäta hop säckenö inför hemresan. Arne Vannevik gav oss ett litterärt svep genom Vitsand. Segerstedt har en hel del att bidra med, liksom Richard Broberg och folkskolläraren Westlind som skildrade 1860-talets nödår. Brobergs material om Vitsand har fått sin prägel av han anlidade mjölnaren Stolpe, en man med god kännedom om redskap och annat, som informant.

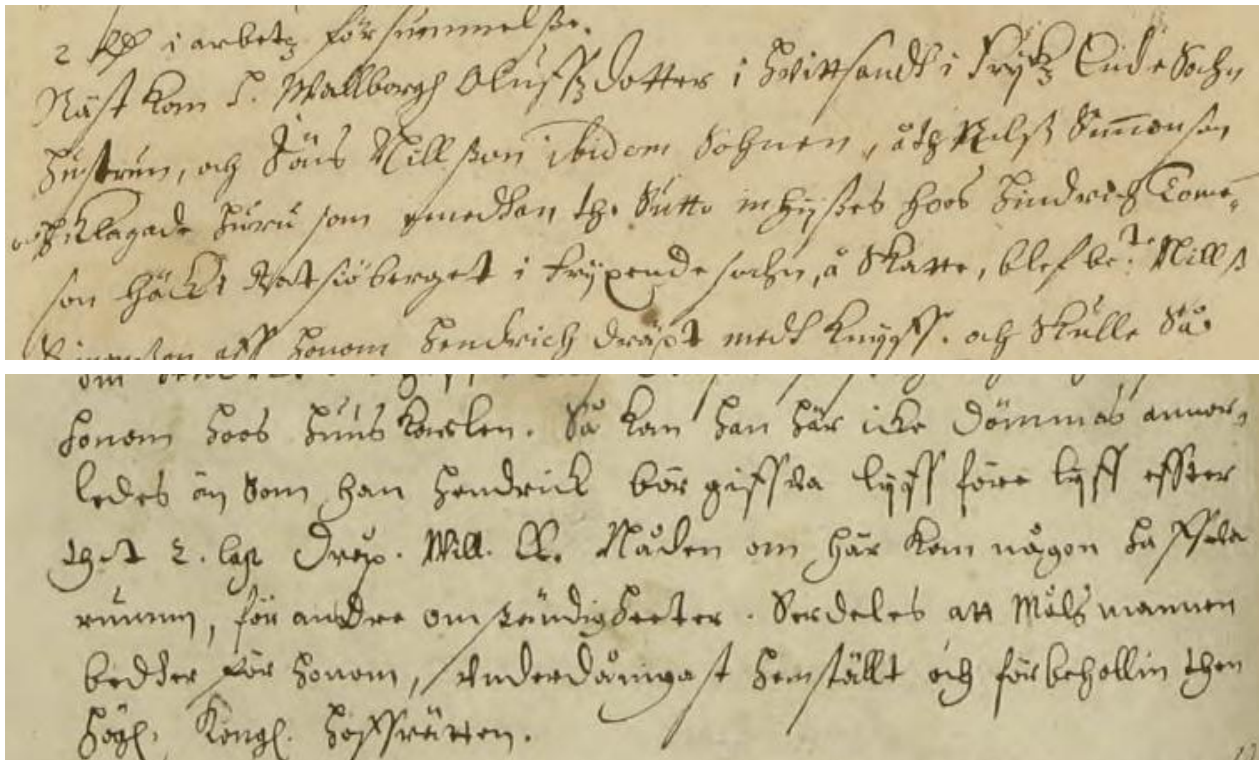
För den som ville se mera av Brobergs metodik som myttnäckare rekommenderade Arne Brobergs skrift om Östmarks förste komminister Magnus Frychius. Bokverk som *Sveriges bebyggelse*, *Gods och gårdar* och *Värmlandsgårdar* kan också ha en hel del att ge den intresserade, förutsatt att man beaktar deras begränsningar.

Jan-Erik Björk berättade om Rattsjöberg och Mangeln utifrån de historiska källorna. Rattsjöhemmanet och kronoskogen Rattsjöskogen omnämns redan i 1630 års jordeböcker. Något senare brukades Rattsjöhemmanet av Fensbols hemman. Mangeln upptogs på 1640-talet av Per/Peder Larsson Lekare på mark som tillhörde bönderna i byn Vadje. Henrik Tomasson Häkkinen tog 1646 upp Rattsjöberg tillsammans med en Porkka (Burk).

Henrik Häkkinen sägs ha varit en svedjebrukare av stora mått. Inmalningslängder och tiondelängder visar också att han skattade för betydligt mera än någon annan. Traditionen om hans kapacitet som odlare tycks alltså ha sin grund i de verkliga förhållandena. Här finns nog också bakgrunden till benämningen Häkkinens magasin för den förrådsbyggnad i Rattsjöberg som knappast fanns på hans tid.

Om Henrik sades också att han hade dräpt ösex och en halv karlö, dvs. han påstods ensam ha tagit livet av sex personer medan han vid ett tillfälle skulle ha haft en medbrottsling. Enligt domböckerna hade han dräpt *en* person, huskarlen Nils Simonsson från Rattsjöberg. Efter dråpet flydde Henrik till

Norge trots att han beviljats fri lejd till rättegången. Domen gick till hovrätten, Nils änka fick 50 Rdr i förlikning och Henrik avrättades ej.

Utdrag ur Fryksdals härads dombok, foto Jan-Erik Björk

Handlingar från en arvstvist i Rattsjöberg där Henrik Häkkinens måg Mats Persson Tarven var inblandad visar för övrigt på goda svensk-kunskaper redan vid denna tid.

C A Gottlunds lista över fullmakter upptar de flesta finska släktnamnen i trakten. Gottlund hade för övrigt en tendens att återlämna avskrifter av de dokument han lånat medan han själv behöll originalen, varför originalet till Häkkinens bouppteckning från 1669 numera förvaras i Gottlunds arkiv i Helsingfors.

Susanne Andersson och Lars Findahl rapporterade om projektet finnskogarna.com som arbetar för en kvalitetshöjning och kvalitetssäkring av finnskogsturismen på miljöns, kvalitetsens och kompetensens område. Ett inslag i projektet är grundutbildning i finnskogskunskap med *Skogsfinnarna i Skandinavien* som kursmaterial, ett annat är Finnskogstinget som i år äger rum den 5-6 oktober i Torsby. Susanne och Lars väckte också frågan om hur den digitala karta, som framställts inom ramen för projektet, bäst kan användas när projekttiden gått ut.

Rigmor Mähler lät oss ta del av emigranthistoria med anknytning till Vitsandsbygden och Gunilla Sundblad berättade om hur den gamla sätervägen till Hjällstadssäteren iordningställdes genom gott samarbete mellan ideella krafter och andra parter.

Före lunchen avhandlades höstens FINNSAM-möte, som redovisas i separat protokoll. Tyvärr medförde ett ihållande regnväder att eftermiddagens extratur till Björntjärnshöjden och Lillskogshöjden måste ställas in. Efter avslutad måltid bröt vi alla upp från denna alltigenom välordnade och givande konferens.

Väl mött på vårkonferens i Sandviken 2012!

FINNSAM-hälsningar

Eva Jernqvist

Protokoll fört vid FINNSAM: s höstmöte i Vitsand/Rattsjöberg den 11 september 2011.

(preliminär)

FINNSAM = Finnbygder i samverkan

§ 1 Öppnande av mötet

Mötet öppnades av Maud Wedin, Falun som hälsade alla välkomna till förhandlingarna.

§ 2 Ordförande för mötet

Till ordförande för mötet valdes Eva Jernqvist, Alfta.

§ 3 Sekreterare för mötet

Till mötets sekreterare valdes Jan-Erik Björk, Källby.

§ 4 Protokolljusterare

Till protokolljusterare valdes Berit Andersson, Vitsand och Arne Vannevik, Torsby.

§ 5 Årsredovisning (tidigare Verksamhetsberättelse och ekonomisk berättelse)

Årsredovisningen har publicerats i första numret av FINNSAM-information. Dessutom har sekreteraren och kassören kommenterat årsredovisningen vid FINNSAM:s årsmöte i våras.

§ 6 Revisorernas berättelse

Någon revisionsberättelse kunde inte presenteras vid vårens årsmöte. Anledningen var att en av revisorerna hade begränsad erfarenhet av det ekonomisystem som FINNSAM använder och hade sålunda små möjligheter att tolka årsredovisningen. Årsmötet beslutade då att revisionsberättelsen skulle behandlas vid kommande höstmöte.

Revisionsberättelsen lästes upp av sekreteraren. Av innehållet framkom att revisorerna rekommenderade ansvarsfrihet för föreningens förvaltning

§ 7 Beslut om ansvarsfrihet för ledningsgruppen

Årsmötet fastställde årsredovisningen och kunde därmed bevilja ansvarsfrihet för avgående ledningsgrupp.

§ 8 Kommande konferenser

a) Vinterkonferens 2011/2012. Maud informerade om ledningsgruppens olika förslag till vinterkonferens i följande prioritetsordning.

A) Nordiska museet. Man har haft kontakt på olika sätt, men arbetet går trögt.

Arbetsgruppen kommer dock att arbeta vidare med kontakterna med museet.

B) Karlskoga. Jan-Erik Björk skulle kontakta Bror Andersson med flera om eventuell fortsatt intresse. Föredrag och teaterföreställning.

C) Uppsala. Där finns intressanta handskriftssamlingar, forskning mm.

Mötesdeltagarna hänsköt frågan till ledningsgruppen att arbeta vidare enligt den ordning som presenterades.

b) Vårkonferens 2012. Maud informerade om ledningsgruppens förslag om Sandviken. Det har funnits ett annat alternativ, Stöde, men detta område bör kunna vänta. En konferens i Sandviken kan erbjuda intressanta objekt som Grundsjön i Ovensjö, Torsåker med bruksnäringen, Gästrikerior etc.

Mötesdeltagarna beslutade enligt förslaget.

c) Höstkonferens 2012. Maud nämnde att ledningsgruppen hade föreslagit Grangärde som område för höstkonferensen, kanske med Dan Andersson-tema. Kenneth Norrgrann och Tor

Eriksson är ansvariga. Ledningsgruppens uppfattning är vidare att Örträskalternativet skjuts på framtiden, sannolikt till 2013.

Mötesdeltagarna beslutade enligt förslaget.

d) Konferenser 2013. Ledningsgruppen hade diskuterat olika alternativ till vårkonferens:

- Åsnes finnskog. Steinar Vermundsdammen informerade om en idé där man bygger konferensen kring ett tema om kolmilor.
- Konferensresa norrut till Örträsk. Kan arrangeras som en busstur med konferensmöjligheter, stopp under vägen etc.
- Deltagande i 375-årsjubileet gällande Nya Sverige. En förfrågan hade kommit från en arbetsgrupp vid Lunds Universitet.
- Bingsjö. FINNSAM tar positivt emot förfrågan. Men arrangemanget går av stapeln under juli, vilken inte är någon bra konferensmånad för vår del. Medlemmar ansåg dock att det är ett bra tillfälle att marknadsföra FINNSAM.

Mötet noterade informationen och beslutade att ledningsgruppen skulle arbeta vidare med alternativen. Mötet ansåg också att FINNSAM bör delta i Bingsjö på något sätt, eftersom det är ett bra tillfälle att marknadsföra föreningen.

§ 9 FINNSAM:s 20-årsjubileum 2013

FINNSAM bildades formellt år 1993, i den utformning som fortfarande gäller. Det innebär att FINNSAM har funnits i 20 år och detta anser ledningsgruppen bör uppmärksammas, kanske genom någon skrift.

Ledningsgruppen fick i uppdrag att arbeta vidare med frågan.

§ 10 FINNSAM-projekt

Det fanns inga projekt att rapportera.

§ 11 Rapporter

a) Situationen vid Torsby Finnkulturcentrum. Berit rapporterade att man hade haft en ganska bra säsong. Det inventerade byggnadsbeståndet kommer att registreras i Riksantikvarieämbetets databas. Bebyggelseregistret innehåller numera ca 110 gårdar/byggnader.

b) Skogsfinsk arkeologi. Maud informerade om att det i princip återstår att utge en dokumentation om utgrävningarna.

c) Finnskogsmuseets i Skräddrabo framtidsplaner. Maths nämnde att man har fått bidrag för att göra en ansökan inför vidareutveckling av verksamheten. De framtida projekten handlar om forskning, utveckling och fastigheten.

d) Nya Sverige. Man kommer att fira 375-årigt jubileum 2013. Se även ovan.

e) Släktforskardagar i Norrköping. FINNSAM deltog inte vid arrangemanget.

f) Bildspel om skogsfinsk kultur. Seppo Remes berättade att det har varit aktuellt något år. I dagsläget finns ett utkast, som dock bör utvecklas vidare.

g) Skogsfinsk DNA. Jan Myhrvold berättade om projektet, vilket presenterades första gången vid konferensen i Skinnskatteberg. Projektet har en tydlig koppling till de finska släkterna och dess släktnamn. Det är YDNA som undersöks och ger oss möjlighet att spåra släkter till Finland. Det krävs många testare för att bekräfta släktforskningens resultat.

§ 12 Övriga rapporter

Eva Jernqvist orienterade om verksamheten vid Orsa-Hamra historiegrupp. Man hade arrangerat rundturer, röjt upp i Jolls trädgård i Hamra mm. Fågelsjö gammelgård kommer att utöka verksamheten med Bed & Breakfast hela året. Fågelsjö Gammelgård är en av de hälsingegårdar som kan bli aktuella som världsarv.

§ 13 Övriga frågor

Man har inom ramen för projektet finnskogarna.com upprättat en kartdatabas. Denna ska på sikt förvaltas och underhållas. FINNSAM har fått en förfrågan om intresset för ett eventuellt förvaltarskap.

Ledningsgruppen fick i uppdrag att bearbeta frågan vidare.

§ 14 Deltagarnas tack

Maud framförde ett stort tack till samtliga arrangörer för en intressant och väl genomförd konferens.

§ 15 Avslutning.

Ordföranden Eva Jernqvist avslutade årsmötet och tackade alla för visat intresse

Eva Jernqvist
Ordförande

Jan-Erik Björk
Sekreterare

Berit Andersson
Justerare

Arne Vannevik
Justerare

Vårkonferensen 2012 i Ovansjö socken med omnejd

Tid: 25-27 maj 2012

Plats: Västerbergs Folkhögskola i hjärtat av Gästrikland.

Teman: Ett tema för konferensen blir den tidiga skogsfinnska kolonisationen i främst socknarna Ovansjö och Högbo i Sandvikens kommun samt möjligen det angränsande Torsåker. Eftersom Gästrikland var första destinationsort för många tidiga skogsfinnar blir ett annat tema att belysa migrationen vidare mot övriga skogsfinnska områden i Sverige och Norge. Ett tredje tema blir gästrikrierior.

Mer information kommer i nästa nummer av FINNSAM-info.

För frågor eller förslag, kontakta

Maud Wedin
maud@finnbygden.se